

BERNÁTH ÉVA¹
**A SZÜLŐI MEDIÁCIÓ SZEREPE A KORAI
TEHETSÉGGONDOZÁSBAN**

A szülők nevelési attitűdjének hatása a gyermeki művészetbefogadásra
(Gondolatok egy gyakorlatorientált megközelítéshez)

Jelen írás a korai zenei tehetséggondozás egyik legmeghatározóbb, szociálpedagógiai szempontból mégis kevésbé tematizált területét, a szülői mediációt vizsgálja. A tehetségfejlődés környezeti katalizátorai közül a család az az elsődleges színtér, ahol a gyermeki befogadás minősége és a művészeti nyitottság alapattitűdje kialakul. E jelenség bemutatásához az alábbiakban elemzem a szülői közvetítő szerep pótolhatatlanságát az intézményesített oktatással szemben, rávilágítva az érzelmi biztonság és a kognitív felkészítés szimbiózisára. Tanulmányomban egy olyan gyakorlati lépéssorozatot vázlok fel, amely az operai és színházi élményt az absztrakció szintjéről a gyermeki világ számára is értelmezhető és feldolgozható tartományba transzponálja. Vizsgálatom fókuszában a komplex művészeti nyelv változása áll, hogy miként válhat tudatos szülői attitűd segítségével – a gyermeki személyiségfejlődés szerves részévé és érzelmileg kódolt, belső élménnyé.

I. Elméleti alapvetések: A tehetség és a környezet interakciója

A tehetségkutatás modern paradigmái, különösen Turmezeyné Heller Erika és Balogh László (2009) munkássága rávilágítanak arra, hogy a tehetség nem csupán statikus genetikai adottság, hanem a veleszületett potenciál és a támogató környezet interakciója. A zenei tehetség sajátossága, hogy ez az egyik legkorábban megjelenő képességterület, melynek szenzitív periódusa Edwin Gordon elmélete szerint kilencéves kor körül lezárul. Gordon elméletének

1 Bernáth Éva zenei tanulmányait zongoristaként a mohácsi zeneiskolában kezdte, majd magánének szakosként a Pécsi Művészeti Szakközépiskola és Gimnázium tanulója lett, Tillai Tímea tanítványa. 2010-ben kezdte meg egyetemi tanulmányait a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának klasszikus ének tanszékén, ahol 2013-ban Kertesi Ingrid és Tokody Ilona növendékeként diplomázott le. 2016-ban szerezte meg énekművész mesterdiplomáját a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen Kertesi Ingrid tanítványaként. 2018-ban szerezte meg művésztanári diplomáját a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen. A Nők a kultúráért civil társaság elnöke. A Magyar Állami Operaház korábbi magánénekes, jelenleg művészeti modulvezető egy tehetséggondozó alapítványnál.

központi eleme az audiáció, amely túlmutat a pusztán fizikai halláson vagy az emlékezetből történő felidézésen. Az audiáció a zene belső megélésének és értelmezésének képessége: az a mentális folyamat, amely során a zenei hangokat akkor is halljuk, értelmezzük és jelentéssel ruházzuk fel, amikor azok fizikailag nincsenek jelen. Ez a képesség alapvetően a korai környezeti impulzusokra és a szülői közvetítés minőségére építve válik a későbbi zenei gondolkodás fundamentumává.

A szakirodalom hangsúlyozza, hogy a zenére való fogékonyság mindannyiunkra jellemző, de a kiemelkedő tehetségekre a hangok már egészen kicsi koruktól kezdve elemi erővel hatnak (Gyarmathy, 2009). Ebben a fejlődési stádiumban a szülő, mint mediátor feladata nem csupán a lehetőség biztosítása, hanem a jelentésadás folyamata, amely segít fenntartani és kibontakoztatni a veleszületett zenei potenciált, valamint a művészetek iránti korai fogékonyságot.

II. A kutatási kérdés: Miért pótolhatatlan a szülői mediáció?

Bár a Kodály-koncepció és a modern koncertpedagógiai törekvések képesek szociális hátrányokat enyhíteni (Gönczy, 2009), az intézményi keretek azonban sokszor statikus ismerettárggyá merevítik a művészetet. A szülői mediáció éppen ezért marad pótolhatatlan, hiszen az érzelmi biztonság primátusára épít: a gyermek csak akkor képes átadni magát a művészi katarzисnak, ha biztonságban érzi magát. A szülő jelenléte az a „biztos bázis”, amely lehetővé teszi a félelemmentes befogadást. Ezzel szorosan összefügg az egyénre szabott finomhangolás. Míg egy pedagógusnak csoportos igényeket kell kezelnie, a szülő pontosan ismeri gyermeke egyéni érzékenységét és szenzoros ingerküszöbét. Végül a mediáció folyamatossága adja a valódi erőt: nem korlátozódik tanórákra, hanem hetekig, akár hónapokig tartó, a reggeli és az esti mesékbe integrált fejlődési út marad.

III. A művészetbefogadás inkluzív jellege és a transzferhatások

Fontos tisztázni, hogy a zenei tehetség fogalma nem egy szűken értelmezett, kizárólag a professzionális művészi pálya felé mutató adottság. Bár a korai művészetbefogadás hatékonyan támogatja a zenei tehetség mélyülését, a folyamat sikere és jótékony hatásai nem állnak egyenes arányban a gyermek

későbbi zenei eredményeivel. A zenei nevelés és a tudatos befogadóvá válás minden gyermek számára alapvető értékkel bír, függetlenül attól, hogy mutat-e kiemelkedő tehetségjeleket vagy sem. A szakirodalom, és különösen a Kodály-koncepció évtizedek óta hangsúlyozza a zene transzferhatását: az aktív zenei jelenlét és a befogadás fejleszti az érzelmi intelligenciát, a kognitív képességeket, a figyelmet és a szociális kompetenciákat.

Ebben a megközelítésben a szülői mediáció célja nem feltétlenül egy zenei kiválóság kényszerű kimunkálása, hanem egy olyan kulturális alap megteremtése, amely az élet minden területén kamatoztatható. Ahogy a későbbi gyakorlati tapasztalatok is mutatják, a szülőnek nem kell hivatásszerű művészeti képzettséggel vagy speciális szaktudással rendelkeznie e folyamat elindításához; a tudatosság, az érzelmi jelenlét és a módszertani nyitottság elegendő ahhoz, hogy a művészet nemesítő hatása minden gyermek életébe beépülhessen.

IV. Gyakorlati javaslatok a tudatos szülői közvetítéshez

Az alábbiakban felvázolt gyakorlati megközelítést – amely saját tapasztalataim, tanulmányaim, munkáim, valamint a vonatkozó szakirodalom szintézise – nem kőbe véselt módszertanként, hanem a szülői mediáció megvalósítását segítő, kísérleti útmutatóként bocsátom közre.

1. A színház mint közös játék (Demisztifikálás)

A folyamat alapköve a színházi világ és a gyermeki játékelmény közötti párhuzam tudatos megteremtése. Szülőként javasolt annak hangsúlyozása, hogy a színpadon zajló események – még a szomorú vagy tragikus fordulatok is – strukturálisan ugyanúgy épülnek fel, mint a játszótéri szerepjátékok vagy a közös „kardozások”. Ezzel az egyszerű, mégis mély hasonlattal hatékonyan oldható fel a gyermekben ébredő természetes szorongás. Elengedhetetlen továbbá az előadóművészek „hús-vér” emberként való bemutatása: érdemes rávilágítani, hogy a jelmezek mögött ugyanolyan emberek, adott esetben szülők állnak, mint mi, akiknek a hivatása maga a professzionális játék. Ahogy a gyermek farsangkor kalóznak vagy hercegnőnek öltözve egy másik karakter bőrébe bújik, úgy tesznek a művészek is, ám a függöny legördülése után ők is hazatérnek családjukhoz. Ez a fajta szemléletmód segít abban, hogy a gyermek ne ijesztő valóságként, hanem átélhető és biztonságos művészi élményként tekintsen az előadásra.

2. Narratív felkészítés és az MI szerepe

A komplex művészeti befogadás előfeltétele a cselekmény előzetes, az életkori sajátosságokhoz igazított adaptálása. Javasolt a történet narratíváját lerövidített, meseszerű formában átadni, amelyhez kiváló forrásként szolgálhatnak a klasszikus operakalauzok vagy a digitális lexikonok. Ebben a fázisban a mesterséges intelligencia is segítségül hívható a szöveg egyszerűsítéséhez, azonban a szülői kontroll elengedhetetlen mind a szakmai hitelesség megőrzése, mind a tartalom életkori sajátosságokhoz való pontos illesztése érdekében. Ebben a közvetítői szerepben a szülő mint „értelmező szűrő” jelenik meg: az ő feladata, hogy a gyermek egyéni érzékenységéhez, szociális kompetenciához és aktuális kognitív szintjéhez igazítsa az elbeszélést, biztosítva ezzel a későbbi élmény befogadhatóságát.

3. Szenzoros alapozás és képernyőmentesség

Körmendy Zsolt (2010) megállapításaiból kiindulva rögzíthető, hogy a befogadóvá nevelés alapja az élményszerűség. Ebben a fázisban javasolt a digitális képernyőidő minimalizálása: a gyors vizuális ingereket adó videók helyett érdekesebb nyomtatott képeket és tiszta, magas minőségű hanganyagokat alkalmazni. Ez a megközelítés közvetlenül támogatja az audióció fejlődését: amennyiben a gyermek előzetesen megismeri a hangszerek egyedi karakterét és a mű főbb dallamíveit, a nézőtér az „ismerős zene” élménye nemcsak magabiztossággal tölti el, hanem képessé teszi a fókuszált, tartós figyelem fenntartására is. Az így kialakult akusztikai otthonosság révén a gyermek már nem idegenként, hanem értő befogadóként válik részévé a művészeti eseménynek.

4. Etikai feldolgozás és életvezetési analógiák

A művészetre úgy is tekinthetünk, mint egyfajta szellemi és érzelmi tükörre, amely segít önmagunk és a világ mélyebb megismerésében. A szülői mediáció egyik legfontosabb feladata, hogy az operaszínpadon megjelenő összetett konfliktusokat – mint a kényszer vagy az árulás súlyos témáit – a gyermek számára is értelmezhető és feldolgozható szintre emelje. Gaetano Donizetti *Lammermoori Lucia* című tragédiája e tekintetben kiváló alkalmat kínál az olyan alapvető kérdések közös körbejárására, mint az egyéni szabadság, a szabad akarat és az őszinte kommunikáció jelentősége. Ezek az elvont fogalmak

könnyen párhuzamba állíthatók a gyermek mindennapi tapasztalataival, például a játszótéri helyzetekkel, ahol az egyik fél akaratának ráerőltetése miatt sérülhet a másik integritása. A mű elemzésekor – már a narratív felkészülési szakaszban is – érdemes rávilágítani arra, hogy a valódi párbeszéd elmaradása és a ráerőltetett kényszerházasság Lucia lelki összeomlásához, végül tragikus végkifejlethez vezetett. Ezzel szemben a gyermek – szülői vezetéssel – saját életében láthatja, hogy a konfliktusok szinte feltárással és okos kompromisszummal feloldhatóak. Ilyen módon a művészeti nevelés közvetlenül az érzelmi intelligencia fejlesztésének eszközévé válik, a darab tragédiáját pedig gyermek a békés megoldások és a kölcsönös megegyezés értékének megerősítésére tudja átváltani/lefordítani.

V. Személyes tapasztalatok és reflexiók

Az ötödik életévéhez közeledő kislányom zenei és érzelmi fejlődését figyelve nap mint nap látom, milyen mély nyomokat hagy a szeretetteljes szülői kísérés. Fontos hangsúlyozni, hogy ez a folyamat mentes minden külső kényszertől: nem elszenvedője, hanem aktív és lelkes kezdeményezője ezeknek az alkalmaknak, aki valódi örömét leli a művészeti élmények mélyebb felfedezésben. Családunk számára a színház és az opera nem csupán egy-egy ünnepi eseményt jelent, hanem a mindennapi életünk szerves részét képezi; a passzív televíziózás helyett tudatosan a közös készülődés és az élő előadások varázsát választjuk. Ez az út már egészen korán megkezdődött: 1,5 évesen Giacomo Puccini *Gianni Schicchi* című operájának komikumára és vibrálóan színes jelmezeire, 3,5 évesen pedig a *Pillangókisasszony* narratívájára fókuszáltunk. Az operaházi élmények egyik meghatározó mérföldköve a *Lammermoori Lucia* megtekintése volt. Gyermekem a tragikus végkifejlet ellenére sem élt át szorongást, mivel a színházat kezdettől fogva professzionális játéktérként értelmeztük számára, és otthon szimbolikusan meg is jelenítettük a kritikus jeleneteket.

Különös jelentőséggel bírt, hogy várandósságom alatt aktív operaénekesként álltam színpadon, így gyermekem már a prenatális szakaszban, a legközvetlenebb módon rezonált az operai hangzással és repertoárral. Megható és módszertanilag is igazolható pillanat volt, amikor bizonyos dallamívek felidézésekor, meghallgatásakor a prenatális emlékezés

egyértelmű jeleit mutatta. A szülői és az előadóművészi szerep ezen összefonódása olyan mély érzelmi biztonságot adott számára, amely képessé tette őt arra, hogy a legösszetettebb zenedrámái művekben is otthonosan és értő módon mozogjon.

VI. Konklúzió

Összegzőként megállapítható, hogy a szülői mediáció szerepe a korai tehetséggondozásban megkerülhetetlen: a szülő nem csupán szemlélője, hanem aktív formálója gyermeke kulturális identitásának. Az általam bemutatott szülői nevelési attitűd és annak hatása a gyermeki művészetbefogadásra rávilágítanak arra, hogy míg az intézményi keretek a készségeket fejlesztik, a szülő az örömszerző jelleget és az érzelmi kötődést alapozza meg.

Fontos hangsúlyozni, hogy a bemutatott gyakorlatorientált megközelítés alkalmazásához tehát nem szükséges professzionális művészeti háttér vagy előadóművészi tapasztalat. **A siker kulcsa nem a szakmai virtuozításban, hanem a gyermek igényeire való tudatos hangolódásban, a közös készülődésre szánt időben és az élmények érzelmi biztonságban történő feldolgozásában rejlik.** Ez a módszertani híd lehetővé teszi, hogy a magaskultúra ne egy távoli, idegen világ maradjon, hanem a család mindennapjainak szerves részévé váljon, biztosítva ezzel a művészetbefogadás korai, harmonikus és mindenekelőtt örömteli kibontakozását.

Hivatkozott szakirodalom:

- Gordon, E. E. (2012): Learning Sequences in Music: A Contemporary Music Learning Theory. GIA Publications, Chicago.
- Vygotsky, L. S. (1978): Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press, Cambridge.
- Gönczy László (2015): A zene befogadása – zeneértés – zeneközvetítés, In: Zenepedagógia tankönyv. 205-222. o.
- Gönczy László (2009): Kodály-koncepció: a megértés és alkalmazás nehézségei Magyarországon. Magyar Pedagógia, 109. évf. 2. szám. • Gyarmathy Éva (2009): (2002): A zenei tehetség. Új Pedagógiai Szemle, 2002/7-8. 236-244. o.
- Körmendy Zsolt (2010): Koncertpedagógia: a zenei (befogadóvá) nevelés újabb útjai.
- Turmezeyné Heller Erika – Balogh László (2009): Zenei tehetséggondozás és képességfejlesztés. Kocka Kör, Debrecen.